

Depozitul de bronzuri de la Sărvăzel (jud. Satu Mare)

NICOLAE IERCOȘAN — IOAN NĒMETI

Depozitul de la Sărvăzel, com. Pir, jud. Satu Mare a fost descoperit în punctul de hotar denumit „Clomoș”, care se află într-o zonă mai ridicată spre satul Becheni, la obârșia bazinului de recepție a pârului Pățelușa.

Din punct de vedere geografic, zona face parte din Piemontul Tășnădului, partea vestică a acestuia, are un aspect colinar și este brăzdată de numeroase piraie și văi torențiale¹.

Piesele depozitului au fost adunate mai mulți ani la rînd din arătură², de pe o suprafață de aproximativ o jumătate de hectar, din marginea văii, unde apare pe teren o ușoară deranjare a solului, probabil în urma unei arături adînci, care a scos la suprafață un pămînt argilos. Obiectele de bronz s-au dispersat pe suprafața solului în urma lucrărilor cu mașinile agricole, astfel, nu se poate cunoaște cu precizie numărul pieselor din componența depozitului. În apropierea acestei descoperiri, au fost adunate, prin cercetări și observații de teren, fragmente ceramice de culoare neagră în exterior și roșiată în interior, ornamentate cu caneluri orizontale. Aceste fragmente ceramice provin dintr-o așezare care se încadrează în cultura ceramicii canelate, faza evoluată (cultura Gáva, faza a II-a)³.

Descrierea obiectelor:

1. *Celt din bronz*, cu corp zvelt, gura dreaptă, îngroșată pronunțat și secțiunea ovală. Toarta este strangulată la mijloc prin turnare. Tăișul puternic reliefat de la jumătatea piesei, prin tăietură dreaptă orizontală, este ușor arcuit. Este ornamentat sub buză cu două nervuri paralele orizontale și două sub formă de arc de cerc, concentrice, care încadrează o proeminență pe ambele fețe. Tăișul este știrbit din vechime. Patina: verde-albăstrui. Lungimea: 11,6 cm; lățimea: 2,8 cm; grosimea: 1,9 cm; greutatea: 219 gr.; inv. nr. 31.568 (Muzeul județean Satu Mare); pl. 1/1.

2. *Celt cu plisc*, nedecorat, secțiune ovală, tăișul lățit și drept. Buza este ruptă din vechime în dreptul torții. Starea de conservare: bună, patina verde-închis. Lungimea: 10,5 cm; lățimea: 3,1 cm la mijloc și 5 cm la tăiș, greutatea: 245 gr.; inv. 31.569; pl. 1/2.

3. *Celt fragmentar*, secțiune rectangulară, tăișul puternic arcuit și bine ascuțit. Pe cele două fețe prezintă nervuri îngroșate, reliefate, două laterale sub formă de paranteze și una dreaptă la mijloc. Partea dinspre gură lipsește fiind ruptă din vechime. Nu se observă urma cusăturilor de turnare ca la primele două piese. Patina verde-închis. Lățimea la mijloc: 3,5 cm; lățimea tăișului; 5,4 cm; greutatea: 142 gr.; inv.: 31.570; pl. 1/3.

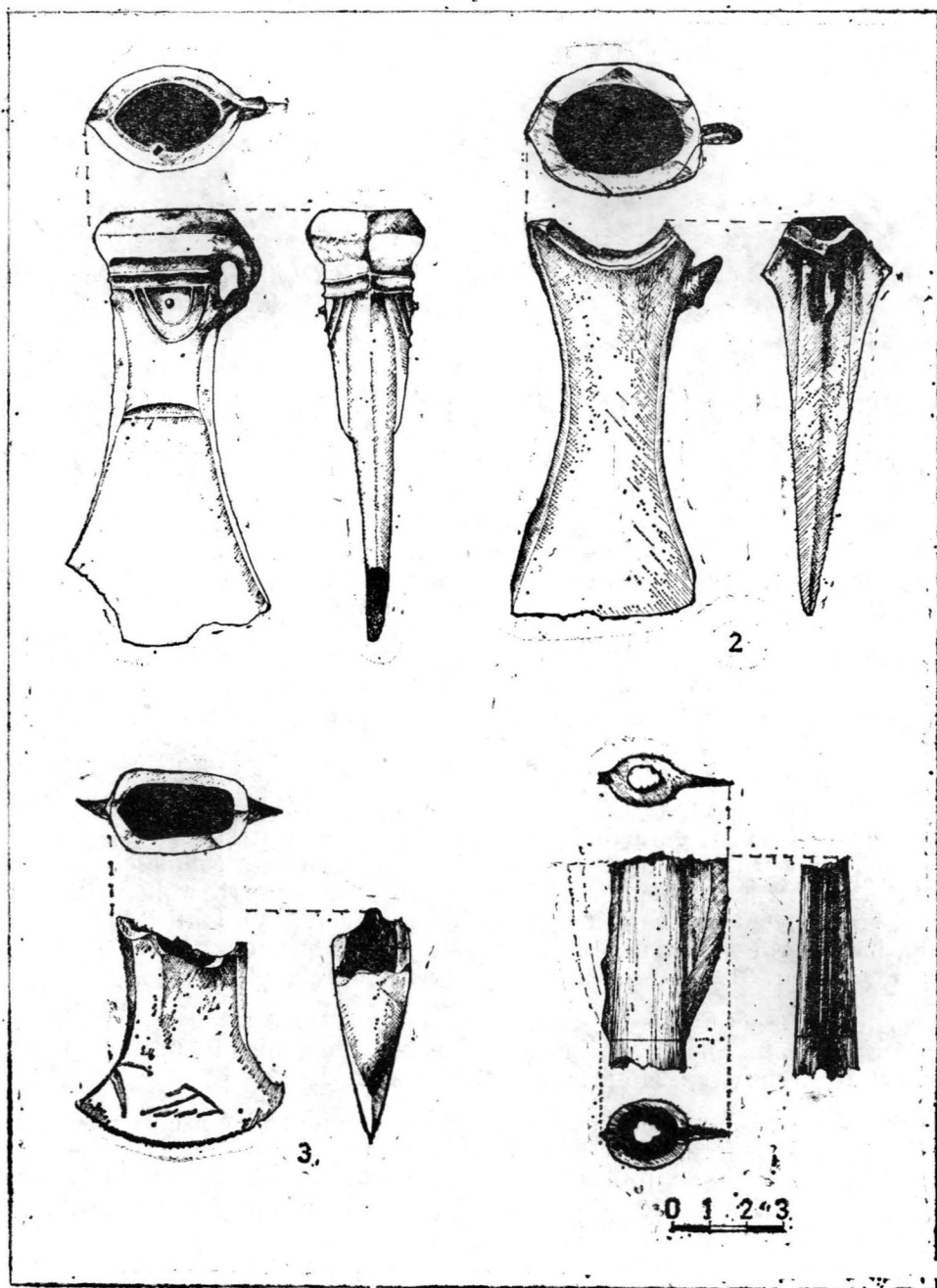
¹ A. Bogdan, M. Marinescu, *Județul Satu Mare*, București, 1976, p. 16, 21—22.

² Depozitul a fost recuperat de inginerul agronom Iosif Rózsahegyí, iar în februarie 1989 a intrat în patrimoniul

Muzeului județean Satu Mare.

³ Cercetări de teren I. NĒmeti, 1988, material inedit în colecția arheologică a Școlii generale nr. 1 Carei, inv. nr.: 6.491—6.500.

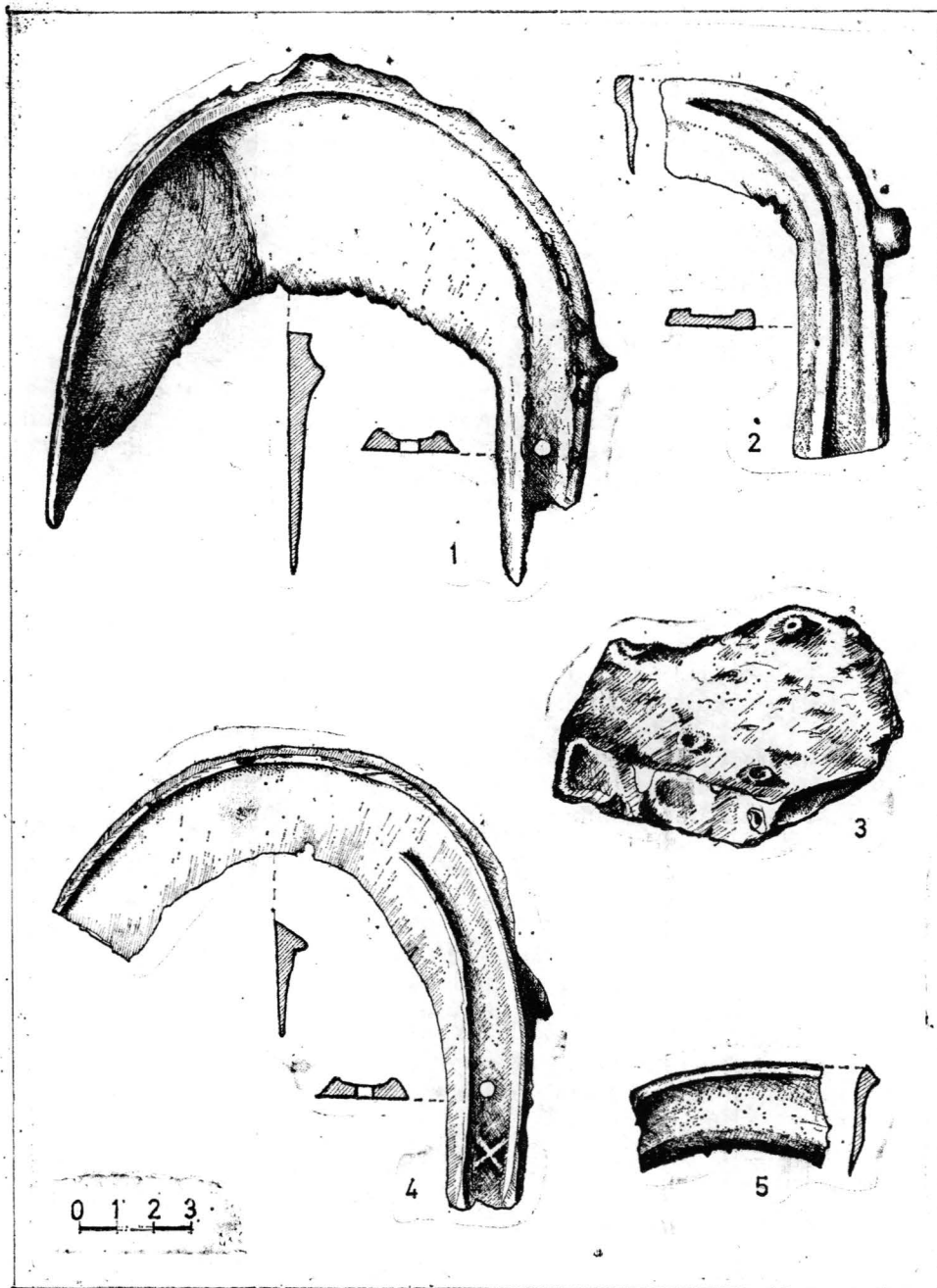
4. *Seceră cu limba la mîner*, decorată cu două nervuri reliefate, alveolate prin batere. Lama, foarte lată și puternic curbată, are o nervură pronunțată pe toată lungimea ei, care păstrează urmele cusăturilor de turnare. Pe mîner are o perforație pentru nituire cu diametrul de 0,5 cm. Prezintă îndoituri

pl. 1 Depozitul de bronzuri de la Sărvăzel.

și știrbituri din vechime. Patina verde-albăstruie, starea de conservare este bună. Lungimea : 33,6 cm ; lățimea maximă a lamei : 6,2 cm ; lățimea mînerului : 2,4 cm ; greutatea : 181 gr. ; inv. : 31.572 ; pl. 2/1.

5. *Seceră de același tip*, decorată cu două nervuri simple. Lama este relativ îngustă și curbată, are o nervură puternic reliefată pe muchie și este ruptă din vechime. Pe mâner prezintă un semn reliefat în formă de „X”, între cele două nervuri bordiere, precum și o perforație pentru fixare cu diametrul

pl. 2 Depozitul de bronzuri de la Sărvăzel.

de 0,3 cm. Patina verde-închis. Lungimea : 24,8 cm ; lățimea mânerului : 2,1 cm, a lamei : 2,9 cm ; greutatea : 111 gr. ; inv. 31.573 ; pl. 2/4.

6. *Secere de același tip*, decorată cu două nervuri simple care se unesc în „V” la aproximativ jumătatea lamei. Lama, ruptă din vechime, este îngustă și curbată, pe margine observându-se urma cusăturilor

de turnare. Patina verzuică, stare de conservare slabă. Lungimea : 14,1 cm ; lăţimea mînerului ; 2,1 cm ; a lamei : 2,5 cm ; greutatea : 53 gr. ; inv. 6.254 (colecţia de arheologie a Şcolii generale nr. 1 Carei) ⁴ : pl. 2/2.

7. *Fragment de seceră*, probabil de acelaşi tip. Se păstrează numai un fragment de lamă, care prezintă o nervură slab reliefată pe muchie. Lăţimea : 2,4 cm ; greutatea : 18 gr. ; inv. : 31.574 ; pl.2/5.

8. *Virf de lance*, păstrat fragmentar, în formă de frunză, cu tubul probabil scurt, oval în profil. Cele două găuri de fixare sînt dispuse în dreptul lamei, la 0,8 cm spre toc. La baza lamei, demarcînd aceasta de tocul armei, este incizată o linie fină circulară. Culoarea verde-gălbuie. Lungimea păstrată : 4,7 cm ; diametrul tubului la baza lamei : 2 cm ; lăţimea maximă a lamei 4,3 cm ; greutatea : 51 gr. ; inv. : 31.571 ; fig. 1/8 ; pl. 1/4.

9. *Turtă de bronz neprelucrat*, plată, greutatea : 499 gr. ; inv. 31.575 ; pl. 2/3.
Greutatea totală a depozitului : 1,519 kg.

Încadrare tipologică şi cronologică:

Compoziţia depozitului de la Sărvăzel este relativ unitară din punct de vedere tipologic şi cronologic, el cuprinzînd unelte, arme şi o turtă de bronz neprelucrat. Majoritatea pieselor din componenţa depozitului au o frecvenţă mare în zona din nord-vestul României, fiind utilizate din perioada bronzului tîrziu (Br. D) şi pînă în hallstattul timpuriu (Ha, B).

Celtul cu gura dreaptă şi îngroşată, ornamentat cu nervuri concentrice sub buză şi sub formă de arc de cerc pe cele două feţe, are o frecvenţă redusă în nord-vestul Transilvaniei, fiind în folosinţă începînd cu Ha A 1 şi generalizîndu-se în Ha B⁵. Cele mai apropiate analogii le are în depozitele de la Săcuieni ⁶. Şieu II⁷ şi „Valea Someşului” ⁸; precum şi o descoperire izolată de la Săcuieni ⁹. Alte analogii se găsesc în depozitele din Transilvania şi Banat ¹⁰, toate aceste descoperiri fiind datate în Ha B 1. În depozitele din nord-estul Ungariei, piesa are analogii în depozitul de la Tura (Nyirtura) ¹¹ şi este datat în Ha A 2¹². Se remarcă însă, la piesa noastră, supleţea uneltei, proeminentele accentuate de pe cele două feţe şi strangularea torţii prin turnare, elemente ce nu se evidenţiază la descoperirile semnalate.

Celtul cu plisc apare frecvent în zonă, în depozite şi descoperiri izolate, avînd o evoluţie fără modificări importante, în afară de secţiune, din Br. D pînă în Ha B¹³. Remarcăm şi la această piesă strangularea, prin turnare, a torţii. Menţionăm că acest tip de celt apare în depozite în asociaţie cu tipul precedent, la Săcuieni şi „Valea Someşului”.

Secerile cu limba la mîner, ornamentate cu nervuri reliefate, alveolate sau simple, este tipul de unealtă cel mai răspîndit în zonă, ele apărînd în special în depozite, fiind datate în Br. D şi Ha A 1¹⁴, dar seceră cu lama mult lăţită şi puternic arcuită apare mai rar şi numai în Ha B 1. Analogii pentru acest tip de seceră : în depozitele de la Arad II, Josani şi Şieu II ¹⁵, care sînt datate în Ha B 1. Secerile cu decor reliefat în „X” pe mîner se găsesc în depozitele din Transilvania de vest ¹⁶, fiind datate în Ha A 2 şi mai ales în Ha B 1. Bune analogii se găsesc şi în depozitele din Ungaria, la Nagykovács ¹⁷ şi Rahod ¹⁸, ambele fiind datate în Ha B 1¹⁹.

Virful de lance, piesă frecventă în nord-vestul Transilvaniei, a suferit puţine modificări în cursul evoluţiei sale, fiind cunoscut din perioada mijlocie a epocii bronzului şi pînă în Ha B ²⁰.

⁴ Piesa provine din cercetările de teren efectuate de I. Némethi, în mai multe rînduri, în cursul anului 1987, pe locul descoperirii depozitului.

⁵ T. Bader, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei* Bucureşti, 1978, p. 86.

⁶ M. Petrescu-Dimboviţa, *Depozitele de bronzuri din România*, Bucureşti, 1977, p. 133, pl. 315/7-8.

⁷ *Ibidem*, p. 135, pl. 323/3 ; C. Kacsó, *Marmarşia*, 3, 1977, p. 33-36, fig. 5/11-12.

⁸ T. Bader, *op. cit.*, pl. 84/3.

⁹ *Ibidem*, pl. 90/2.

¹⁰ M. Petrescu-Dimboviţa, *op. cit.*, p. 127, 130, pl. 302/2 (Brăduţ), pl. 303/3-5 (Cetea) şi pl. 307/17 (Giurgiova).

¹¹ T. Kemenczei, *Bronzkori halmozatok*, NJMÉ, 6-7 (1963-1964), pl. 61/4.

¹² *Ibidem*, p. 39.

¹³ T. Bader, *op. cit.*, p. 86.

¹⁴ *Ibidem*, p. 88 ; N. Iercoşan, *Thraco-Dacica*, 9, 1988 p. 128, nota 5.

¹⁵ M. Petrescu-Dimboviţa, *op. cit.*, p. 125, 131, 133-135, pl. 297/3, pl. 309/11, 13, pl. 310/25, pl. 316/18-19, pl. 323/5-9 ; C. Kacsó, *op. cit.*, p. 33, fig. 5/1-6.

¹⁶ *Ibidem*, p. 127, pl. 302/14 (Brăduţ), p. 135-136, pl. 327/7, 11 (Spălnaca), p. 123, pl. 291/12 (Jupalnic).

¹⁷ T. Kemenczei, *op. cit.*, pl. 38/12.

¹⁸ *Ibidem*, pl. 51/4, 8.

¹⁹ *Ibidem*, p. 35 şi 38. A. Mozsolics datează depozitele în Ha. B 1 tocmai pe baza acestor piese.

²⁰ T. Bader, *op. cit.*, p. 96.

Pentru alte analogii, privind toate tipurile de piese din componența depozitului de la Sărvăzel, menționăm și depozitul de la Nádudvar din estul Ungariei, care cuprinde 113 piese, avînd în asociere celturi decorate, celturi cu plisc, seceri cu decor reliefat în „X” pe mîner, vîrfuri de lance, turte de bronz, etc, care datează tot din Ha B 1 ²¹ și care, alături de alte zece descoperiri de bronzuri din jurul Debreținului, se înscrie în seria de bronzuri Moigrad-Tăuteu.

Prezența turtei de bronz, care apare și în componența altor zece depozite din nord-vestul României ²², precum și faptul că majoritatea pieselor erau rupte din vechime, justifică afirmația că obiectele au fost ascunse în vederea returnării și totodată atestă, fie și indirect, existența unor ateliere de prelucrare a bronzului în această zonă.

Tipologia pieselor ce alcătuiesc depozitul, analogiile menționate ²³, precum și materialul ceramic descoperit în apropiere asigură datarea depozitului de la Sărvăzel în Hallstattul timpuriu (Ha B 1), seria de depozite Moigrad-Tăuteu și întregeste imaginea asupra intensității metalurgiei bronzului în nord-vestul Transilvaniei.

Dépôt de bronzes à Sărvăzel (dép. de Satu Mare)

RÉSUMÉ

On présente un dépôt de bronzes contenant trois haches à douille, quatre faucilles à languette, une pointe de lance et une scorie en bronze, découverts fortuitement à Sărvăzel, comm. de Pir, dép. de Satu Mare.

Du point de vue typologique, il fait partie de la série de bronzes Moigrad-Tăuteu, datant de début du Hallstatt (Ha B 1).

EXPLICATION DES FIGURES

pl. 1 Dépôt de bronzes à Sărvăzel.

pl. 2 Dépôt de bronzes à Sărvăzel.

²¹ M. Nepper Ibolya-Sz. Mathé Márta, LMIÉ, 1973, p. 49—50, fig. 12/1—6, 12—18, 23—27, fig. 14/21—22.

²² N. Ierocșan, *op. cit.*, p. 129, nota 9.

²³ Pentru Maramureș, vezi C. Kacsó, *op. cit.*, p. 35—36 cu bibliografia.

